

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ Α.Τ. κ.λ.π. κατά της ΕΛΛΑΔΑΣ
(προσφυγή αριθ. 46355/99)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

17 Ιανουαρίου 2002

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές αλλαγές πριν από τη δημοσίευση της οριστικής εκδοχής της στην επίσημη συλλογή που περιέχει μία επιλογή αποφάσεων του Δικαστηρίου.

-Ακριβές αντίγραφο.

Στρασβούργο, 17.1.2002

(υπογραφή)

Erik FRIBERGH

Γραμματέας Τμήματος

Γραφείο Μεταφράσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Étrangères de la République Hellénique,
Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Office, Athens

Στην υπόθεση Α.Τ. κ.λ.π. κατά της Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
(πρώτο τμήμα), συνεδριάζον σε τμήμα αποτελούμενο από τους :

κυρία F. TULKENS, *πρόεδρος,*

κύριο Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

κύριο Ρ. ΛΟΡΕΝΖΕΝ,

κυρία Ν. ΒΑΪΙC,

κύριο Ε. ΛΕΒΙΤΣ,

κύριο Α. ΚΟΒΛΕΡ,

κύριο V. ΖΑΓΡΕΒΕΛΣΚΥ, *δικαστές,*

και τον κύριο Ε. ΦΡΙΒΕΡΓΗ, *γραμματέα τμήματος,*

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 7
Δεκεμβρίου 2000 και στις 13 Δεκεμβρίου 2001,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία ελήφθη την πιο
πάνω ημερομηνία :

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη με μία προσφυγή (αριθ. 46355/99)
στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας και με την οποία
δύο υπήκοοι του Κράτους αυτού, Α.Τ. κ.λ.π.

(“οι προσφεύγοντες”), προσέφυγαν ενώπιον
του Δικαστηρίου στις 20 Ιανουαρίου 1999, δυνάμει του άρθρου 34
της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (“η Σύμβαση”).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπήθηκαν ενώπιον του
Δικαστηρίου από τον κ. Ι. Σταμούλη, δικηγόρο του συλλόγου της
Αθήνας. Η ελληνική κυβέρνηση (“η Κυβέρνηση”) εκπροσωπήθηκε
από τους εντεταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Κ.
Γρηγορίου, σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και

την κυρία Β. Πελέκου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες επικαλέστηκαν μία παραβίαση του δικαιώματος σε μία δίκαιη δίκη μέσα σε "λογική προθεσμία" (άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης) και του δικαιώματος στο σεβασμό της περιουσίας (άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1).

4. Η προσφυγή διαβιβάστηκε στο δεύτερο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του κανονισμού). Μέσα σ' αυτό, το δικαστικό συμβούλιο που επιφορτίστηκε με την εξέταση της υπόθεσης (άρθρο 27 § 1 της Σύμβασης) συστήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 26 § 1 του κανονισμού.

5. Με απόφαση της 7 Δεκεμβρίου 2000, το Δικαστήριο κήρυξε την προσφυγή παραδεκτή.

6. Τόσο η Κυβέρνηση όσο και οι προσφεύγοντες κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως (άρθρο 59 § 1 του κανονισμού).

7. Την 1η Νοεμβρίου 2001, το Δικαστήριο τροποποίησε τη σύνθεση των τμημάτων του (άρθρο 25 § 1 του κανονισμού) και η προσφυγή ανατέθηκε στο πρώτο τμήμα, όπως ανασχηματίστηκε (άρθρο 52 § 1).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

A. Η επίδικη απαλλοτρίωση και ο καθορισμός της αποζημίωσης της απαλλοτρίωσης

8. Το 1952, οι προσφεύγοντες αγόρασαν από τον κ.Χ. ...., με το συμβόλαιο αριθ. 5495 της 30 Ιανουαρίου

1952, από κοινού και εξ αδιαιρέτου, μία νησίδα επιφανείας 60.000 τετραγωνικών μέτρων ευρισκόμενη έξω από τον νότιο λιμένα της Χαλκίδας. Με απόφαση της 18 Μαρτίου 1979, ο Νομάρχης Ευβοίας προχώρησε στην απαλλοτρίωση μιάς έκτασης 10.336 τ.μ. στο βόρειο τμήμα της νησίδας προκειμένου να κατασκευάσει εκεί έναν σταθμό βιολογικού καθαρισμού για την πόλη της Χαλκίδας. Καθώς η απόφαση αυτή περιείχε κάποια κενά, ο Νομάρχης εξέδωσε, στις 21 Μαΐου 1982, μία νέα απόφαση απαλλοτρίωσης με την οποία επικύρωσε μία απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της Εταιρίας Υδάτων της πόλης αυτής (μία δημοτική επιχείρηση) για την απαλλοτρίωση της έκτασης αυτής. Η απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της δημοτικής επιχείρησης, η οποία ελήφθη επίσης το 1982, ανέφερε ότι έπρεπε να απαλλοτριωθεί η πύο πάνω έκταση πάνω στη νησίδα Πασά (άλλως Τσιρικάκη) σε βάρος των κυρίων Ε Ξ Ε Ε Ε οι οποίοι φέρονται ως οι κύριοί της.

9. Σύμφωνα με το άρθρο 24 του νομοθετικού διατάγματος 797/1971 περί απαλλοτριώσεων, ένας μηχανικός πρέπει να εκπονήσει ένα τοπογραφικό διάγραμμα του απαλλοτριωτέου οικοπέδου, με τη συνδρομή του εφόρου του τόπου στον οποίο βρίσκεται το ακίνητο αυτό, προκειμένου ο τελευταίος να ελέγξει αν το Δημόσιο έχει τυχόν δικαιώματα κυριότητας επ' αυτού. Ο έφορος διαβιβάζει τότε τα σχετικά έγγραφα, καθώς και το τοπογραφικό διάγραμμα, προς τους ενδιαφερόμενους και προς το δικαστήριο προς τον σκοπό της αναγνώρισής τους ως δικαιούχοι της αποζημίωσης. Εν προκειμένω, ο έφορος διαβίβασε το τοπογραφικό διάγραμμα στο Πρωτοδικείο της Χαλκίδας τον Μάιο του 1988.

10. Στις 11 Ιανουαρίου 1983, το Πρωτοδικείο Χαλκίδας καθόρισε στις 500 δραχμές (δρχ.) την προσωρινή τιμή μονάδος

ανά τετραγωνικό μέτρο της αποζημίωσης που έπρεπε να καταβληθεί στους προσφεύγοντες.

11. Στις 4 Νοεμβρίου 1983, η Εταιρία Υδάτων κατέθεσε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων το ποσό που αντιστοιχούσε στην προσωρινή τιμή μονάδος της αποζημίωσης. Στις 21 Νοεμβρίου 1983, η εν λόγω κατάθεση δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

12. Στις 29 Μαΐου 1984, το Εφετείο Αθηνών αύξησε την οριστική τιμή σε 600 δρχ. ανά τετραγωνικό μέτρο.

Β. Η διαδικασία αναγνώρισης των προσφευγόντων ως δικαιούχων από τα πολιτικά δικαστήρια

13. Ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου όρισε για τις 9 Ιουνίου 1988 την ημερομηνία της δικασίμου προς τον σκοπό της αναγνώρισης των προσφευγόντων ως δικαιούχων της αποζημίωσης. Εν τούτοις, κατά την ημερομηνία αυτή, το δικαστήριο δεν αποφάνθηκε διότι ο έφορος, αντιπρόσωπος του Δημοσίου στη διαδικασία, δήλωσε ενώπιον του δικαστηρίου ότι οι προσφεύγοντες είχαν καταπατήσει δικαιώματα κυριότητας του Δημοσίου τόσο στην απαλλοτριωθείσα έκταση της νησίδας όσο και σε ολόκληρη τη νησίδα. Ετσι, το δικαστήριο δεν αποφάνθηκε, σύμφωνα με το άρθρο 27 § 4 του διατάγματος.

14. Στις 20 Φεβρουαρίου 1987, οι προσφεύγοντες επιχείρησαν να επιτύχουν διοικητική αναγνώριση της ιδιότητάς τους ως δικαιούχοι της αποζημίωσης ενώπιον μίας αρμόδιας επιτροπής του Υπουργείου Οικονομικών, βάσει του άρθρου 28 του διατάγματος. Η αίτηση των προσφευγόντων διαβιβάστηκε, στις 25 Νοεμβρίου 1987, στη συμβουλευτική επιτροπή δημοσίων κτημάτων.

15. Παρά ταύτα, σε μία έκθεση με ημερομηνία 18 Μαΐου 1987, η οποία συντάχθηκε μέσα στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, οριζόταν ότι το Δημόσιο δεν είχε κανένα δικαίωμα κυριότητας πάνω στη νησίδα της οποίας η χρήση ανήκε στους ιδιώτες που την καλλιεργούσαν από το 1870. Η έκθεση ανέφερε ότι ο δικαιοπάροχος των προσφευγόντων είχε τη χρήση της από το 1886.

16. Οι προσφεύγοντες δεν μπόρεσαν να εισπράξουν την πιο πάνω αναφερόμενη αποζημίωση διότι, με γνωμοδότηση της της 25 Νοεμβρίου 1987, η συμβουλευτική επιτροπή δημοσίων κτημάτων απέρριψε την αίτηση των προσφευγόντων. Στις 18 Δεκεμβρίου 1987, ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας ενέκρινε την πρόταση απόρριψης της εν λόγω αίτησης, διέταξε την εγγραφή της νησίδας ως αποτελούσας ιδιοκτησία του Δημοσίου και κάλεσε το δημόσιο ταμείο να "προβεί στην εγγραφή αυτή, να αναλάβει την προστασία της και να στείλει ένα αντίγραφο της εγγραφής στην Εταιρία των ακινήτων του Κράτους προς τον σκοπό της διαχείρισης και της εκμετάλλευσής της."

17. Τότε οι προσφεύγοντες κατέθεσαν, στις 15 Αυγούστου 1988, αίτηση στο Πρωτοδικείο Χαλκίδας, το οποίο, με απόφαση (αριθ. 267/1992) της 24 Ιουνίου 1992, αναγνώρισε το δικαίωμα κυριότητός τους επί της νησίδας. Το δικαστήριο στηρίχθηκε στην κατάθεση του μάρτυρα που κλητεύθηκε από το ίδιο το Δημόσιο, ο οποίος είχε συντάξει την έκθεση της 18 Μαΐου 1987 και επιβεβαίωσε το περιεχόμενο της έκθεσης αυτής.

18. Μέσα στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, η δικάσιμος, η οποία είχε αρχικά οριστεί για τις 21 Ιανουαρίου 1989, αναβλήθηκε για τις 20 Απριλίου 1989. Με απόφαση της 11 Σεπτεμβρίου 1989, το εν λόγω δικαστήριο διέταξε την διεξαγωγή συμπληρωματικών αποδείξεων. Οι προσφεύγοντες κοινοποίησαν

την απόφαση αυτή στην αντίδικη πλευρά στις 10 Σεπτεμβρίου 1990. Στις 22 Ιουνίου 1990, ζήτησαν την εξέταση μαρτύρων. Η εξέταση ορίστηκε για τις 24 Οκτωβρίου 1990, αλλά στη συνέχεια αναβλήθηκε για τις 13 Δεκεμβρίου 1990 με τη συναίνεση των προσφευγόντων. Την τελευταία αυτή ημερομηνία, οι διάδικοι επέτυχαν μία νέα αναβολή για τις 13 Φεβρουαρίου 1991. Η διεξαγωγή των αποδείξεων περατώθηκε στις 16 Σεπτεμβρίου 1991, μετά από πολλές αναβολές που ζητήθηκαν από τους διαδίκους ή στις οποίες αυτοί συγκατατέθηκαν, ήτοι στις 13 Φεβρουαρίου 1991, στις 17 Απριλίου 1991, στις 22 και στις 25 Μαΐου 1991. Τελικά, η συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου έλαβε χώρα στις 7 Μαΐου 1992 και η διάσκεψη στις 4 Ιουνίου 1992.

19. Οι προσφεύγοντες κοινοποίησαν την απόφαση στο Δημόσιο στις 22 Απριλίου 1993.

20. Στις 14 Μαΐου 1993, το Δημόσιο άσκησε έφεση κατά της πύο πάνω αναφερόμενης απόφασης ενώπιον του Εφετείου Αθηνών. Η δικάσιμος, η οποία είχε οριστεί αρχικά για τις 9 Νοεμβρίου 1993, αναβλήθηκε για την 1η Φεβρουαρίου 1994. Με απόφαση της 15 Φεβρουαρίου 1994, το Εφετείο διέταξε πραγματογνωμοσύνη, η οποία έπρεπε να διεξαχθεί με πρωτοβουλία του επιμελέστερου διαδίκου. Ο πραγματογνώμων, ο οποίος έπρεπε να εκτιμήσει την έκταση και τη φύση του επιδίκου ακινήτου, διορίστηκε στις 16 Σεπτεμβρίου 1994 και έλαβε μία παράταση της προθεσμίας για να υποβάλει την έκθεσή του μέχρι τις 16 Ιανουαρίου 1995. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 21 Μαρτίου 1995. Στις 12 Σεπτεμβρίου 1995, το Εφετείο διέταξε την επανεξέταση της υπόθεσης και την εμφάνιση του πραγματογνώμονος, προκειμένου αυτός να δώσει συμπληρωματικές εξηγήσεις αναφορικά με την έκθεσή του. Στις 4 Νοεμβρίου 1996, οι προσφεύγοντες κάλεσαν το Εφετείο να ορίσει

μία δικάσιμο. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 8 Απριλίου 1997.

21. Στις 28 Ιουλίου 1997, το Εφετείο εξέδωσε την απόφασή του (αριθ. 7131/1997), με την οποία επικύρωσε την προσβληθείσα απόφαση. Το Εφετείο έκρινε ότι η νησίδα ανήκε από το 1837 σε ιδιώτες οι οποίοι την πούλησαν στους προσφεύγοντες το 1952 με συμβολαιογραφική πράξη νόμιμα μεταγεγραμμένη. Οι προσφεύγοντες είχαν εγκαταστήσει σ'αυτήν μία μονάδα εκτροφής πουλερικών και είχαν φυτέψει καρποφόρα δέντρα και δημητριακά που εκμεταλλεύονταν.

22. Η απόφαση καθαρογράφηκε στις 22 Μαΐου 1998 και οι προσφεύγοντες την κοινοποίησαν στο Δημόσιο την 1η Ιουλίου 1998. Το Δημόσιο άσκησε αναίρεση στις 7 Οκτωβρίου 1998. Οι διάδικοι δεν προσκομίζουν κανένα στοιχείο σχετικά με τη συνέχεια της δίκης αυτής.

23. Οι προσφεύγοντες εισέπραξαν την αποζημίωση (6.204.600 δραχμές), η οποία κατατέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων στις 24 Δεκεμβρίου 1998.

Γ. Ο ισχυρισμός της κατοχής ολόκληρης της νησίδας από το Δημόσιο

24. Εν τω μεταξύ, κατά τους προσφεύγοντες, το Δημόσιο είχε επεκτείνει τις εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού σε ολόκληρη την επιφάνεια της νησίδας. Φύτεψε επίσης τρεις χιλιάδες δέντρα και χίλιους θάμνους, κατασκεύασε δρόμους και ένα δίκτυο αποχέτευσης και κατεδάφισε όλες τις κατασκευές των προσφευγόντων. Τέλος, άδειασε εκεί μεγάλες ποσότητες λάσπης που προέρχονταν από τον σταθμό καθαρισμού.

25. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί αυτή την εκδοχή των περιστατικών. Υπογραμμίζει ότι οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται

για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου το ζήτημα της κατάληψης έκτασης μεγαλύτερης από 10.336 τετραγωνικά μέτρα. Σε στήριξη της θέσης της, επικαλείται μία έκθεση πραγματογνωμοσύνης που συντάχθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 1994 και σύμφωνα με την οποία "το έδαφος έχει σήμερα διευθετηθεί με εκσκαφές, προσχώσεις και επιχωματώσεις (...). Είναι προφανές ότι η ζώνη της παραλίας είναι διαφορετική από εκείνη που ήταν κατά το παρελθόν (...). Στο υπόλοιπο, εκτός του τμήματος της νησιδας που ανήκει στην Εταιρία Υδάτων, η μορφολογία του εδάφους έχει σχηματιστεί φυσιολογικά χωρίς παρέμβαση, δηλαδή χωρίς εκσκαφές, προσχώσεις ή επιχωματώσεις". Προσκομίζει επίσης μία επιστολή με ημερομηνία 30 Μαρτίου 2000, η οποία συντάχθηκε από την Εταιρία Υδάτων και έχει ως εξής : "Η Εταιρία Υδάτων δεν κατείχε ποτέ με πρόθεση να εγκατασταθεί τμήμα της νησιδας άλλο από εκείνο που απαλλοτριώθηκε. Η φύτευση δέντρων και φυτών πάνω στη νησιδα δεν είναι απόδειξη της πρόθεσης να ιδιοποιηθεί το μη απαλλοτριωθέν τμήμα, αλλά συνέβαλε στη βελτίωση του περιβάλλοντος. Η Εταιρία Υδάτων δεν εμπόδισε σε καμία περίπτωση τη χρήση της νησιδας από τους νόμιμους κυρίους της. Αντίθετα, πολλές φορές έθεσε μεταφορικά μέσα στη διάθεση του κ. Τσιρικάκη προκειμένου να μεταβεί αυτός στη νησιδα. Ο τελευταίος δεν απευθύνθηκε ποτέ στη διεύθυνση της Εταιρίας για να παραπονεθεί για προσβολή των δικαιωμάτων του".

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

26. Το κείμενο που διέπει τις απαλλοτριώσεις είναι το νομοθετικό διάταγμα 797/1971.

27. Η δήλωση απαλλοτριώσης πραγματοποιείται με

υπουργική απόφαση ή με απόφαση του αρμοδίου οργάνου (άρθρο 1 του διατάγματος) για λόγους δημόσιας ωφέλειας. Μία προϋπόθεση είναι η σύνταξη του κτηματολογικού πίνακα πάνω στον οποίο αναγράφονται οι "φερόμενοι" ως κύριοι του απαλλοτριωθέντος ακινήτου (άρθρο 2 του διατάγματος). Στο στάδιο της σύνταξης του πίνακα αυτού, οι αρχές δεν αναζητούν τον πραγματικό κύριο. Η εγγραφή ενός προσώπου ως φερόμενου κυρίου δεν σημαίνει ότι πρόκειται για τον πραγματικό ιδιοκτήτη.

28. Η απαλλοτρίωση ολοκληρώνεται με την καταβολή της αποζημίωσης ή την κατάθεσή της στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

29. Το άρθρο 8 του διατάγματος ορίζει :

"1. Ο υπόχρεος να αποζημιώσει την απαλλοτρίωση μπορεί, αντί να καταβάλει την αποζημίωση, να την καταθέσει προσωρινά ή οριστικά στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων υπέρ του δικαιούχου, αν δεν έχει ακόμη εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση που τον αναγνωρίζει ως τέτοιο. Ο υπόχρεος καταβολής αποζημίωσης μπορεί επίσης να την καταθέσει, προκειμένου να οριστεί μία εγγύηση σύμφωνα με το παρόν άρθρο, η οποία δεν έχει πάντως ακόμη χορηγηθεί από τον δικαιούχο.

2. Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων καταβάλλει το κατατεθέν ποσό στον δικαιούχο ο οποίος έχει αναγνωριστεί ως τέτοιος, με την προσαγωγή της σχετικής αμετάκλητης απόφασης. Επίσης, καταβάλλει το ποσό που έχει καταβληθεί για την μη παροχή της ορισθείσας εγγύησης, με την προσαγωγή των δικαιολογητικών της παροχής της εγγύησης αυτής.

3. Η κατάθεση της αποζημίωσης στο Ταμείο

Παρακαταθηκών και Δανείων είναι υποχρεωτική όταν το απαλλοτριωθέν ακίνητο βαρύνεται με υποθήκη, κατάσχεση (...) ή λόγω εύλογης αμφιβολίας ως προς το πρόσωπο του πραγματικού δικαιούχου (...).”

30. Το άρθρο 9 του διατάγματος αναφέρεται στις συνέπειες της ολοκλήρωσης της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης και ορίζει : “Όταν ολοκληρωθεί η απαλλοτρίωση, ο κύριος του απαλλοτριωθέντος ακινήτου, οποιοσδήποτε κάτοχος ή νομέας, καθώς και οποιοσδήποτε τρίτος έλκων δικαιώματα από αυτούς, υποχρεούται μετά από έγγραφη όχληση του προσώπου υπέρ του οποίου πραγματοποιήθηκε η απαλλοτρίωση, να του παραδώσει το απαλλοτριωθέν ακίνητο, μέσα σε προθεσμία δέκα ημερών (...)”.

31. Η αξία του απαλλοτριούμενου ακινήτου καθορίζεται, μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου διαδίκου, με απόφαση του Πρωτοδικείου του τόπου του επιδίκου ακινήτου. Σε πρώτο χρόνο, το δικαστήριο καθορίζει μία προσωρινή αποζημίωση απαλλοτρίωσης. Επιλαμβανόμενο αυτεπαγγέλτως ή με αίτηση του ενδιαφερομένου διαδίκου, το Εφετείο καθορίζει την οριστική αποζημίωση της απαλλοτρίωσης. Προκειμένου να εισπράξει την αποζημίωση, εκείνος ο οποίος ισχυρίζεται ότι είναι κύριος πρέπει να έχει αναγνωριστεί ως τέτοιος με δικαστική απόφαση. Προς τον σκοπό αυτό, το άρθρο 26 του πιά πάνω αναφερομένου διατάγματος προβλέπει μία ταχεία διαδικασία αναγνώρισης του δικαιούχου ενώπιον του Πρωτοδικείου που αποφαινεται μετά από μία συνοπτική διαδικασία, αφού μπορεί επίσης να στηρίξει την απόφασή του σε απλές ενδείξεις. Η απόφαση αυτή δεν μπορεί να προσβληθεί με κανένα ένδικο μέσο. Τίθεται εν τούτοις πρόβλημα όταν εκείνος που ισχυρίζεται ότι είναι ο κύριος δεν μπορεί να προσκομίσει επαρκή στοιχεία προς τον σκοπό αυτό. Στην

περίπτωση αυτή, ο ενδιαφερόμενος είναι υποχρεωμένος να ασκήσει μία τακτική αγωγή αναγνώρισης της κυριότητας ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων με όλες τις εγγυήσεις και τα αποδεικτικά μέσα που σχετίζονται με την αγωγή αυτή. Μία τέτοια αγωγή ασκείται, κατ'αρχήν, όταν οι τίτλοι κυριότητας ελλείπουν ή δεν είναι επαρκείς.

32. Η διαδικασία της δικαστικής αναγνώρισης του δικαιούχου της αποζημίωσης μπορεί να ανοιγεί ταυτόχρονα με εκείνη του καθορισμού της αποζημίωσης προκειμένου να επιταχυνθεί η είσπραξη της τελευταίας.

33. Το άρθρο 27 § 4 του διατάγματος προβλέπει ότι το δικαστήριο δεν εκδίδει απόφαση για την αναγνώριση του δικαιούχου της αποζημίωσης, όταν, από τη διαδικασία ή από μία δήλωση του Δημοσίου στο ακροατήριο, προκύπτει ότι το Δημόσιο υποστηρίζει ότι έχει δικαιώματα κυριότητας πάνω στην απαλλοτριούμενη έκταση. Στην περίπτωση αυτή, τα δικαιώματα αυτά καθορίζονται δια της δικαστικής οδού, στη βάση των διατάξεων του κώδικα πολιτικής δικονομίας, μετά από μία αγωγή η οποία εισάγεται από το Δημόσιο ή από οποιοδήποτε πρόσωπο που επιδιώκει να αναγνωρισθεί δικαιούχος της αποζημίωσης.

34. Τέλος, εκείνος ο οποίος ασκεί διακατοχικές πράξεις πάνω σε ένα οικόπεδο που έχει εγγραφεί ως ιδιοκτησία του Δημοσίου, διώκεται αυτεπάγγελα και τιμωρείται, σύμφωνα με το άρθρο 23 του νόμου 1539/1938 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1 § 2 του νόμου 263/1968), σε ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι μηνών, μη μετατρέψιμη σε χρηματική, καθώς και σε πρόστιμο τουλάχιστον 100.000 δραχμών.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6
§ 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

35. Οι προσφεύγοντες προβάλλουν μία υπέρβαση της "λογικής προθεσμίας" της διαδικασίας. Επικαλούνται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο, στο εφαρμοστέο τμήμα του, έχει ως εξής :

"Παν πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή (...) εντός λογικής προθεσμίας, υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίο θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)."

36. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη δεν άρχισε στις 18 Μαρτίου 1979, ημερομηνία κατά την οποία εκδόθηκε η κηρύξασα την απαλλοτρίωση πράξη, διότι η πράξη αυτή δεν εφαρμόστηκε ποτέ και δεν είχε επίπτωση επί των δικαιωμάτων των προσφευγόντων. Επιπλέον, καμία καθυστέρηση δεν σημειώθηκε στη διαδικασία καθορισμού της αποζημίωσης το 1983. Η διαδικασία που αφορούσε την αναγνώριση των προσφευγόντων ως κυρίων άρχισε το 1988. Η διαδικασία ενώπιον της συμβουλευτικής επιτροπής δημοσίων κτημάτων δεν έχει καμία σχέση με εκείνη που αφορά την απαλλοτρίωση. Γνωρίζοντας ότι δεν διέθεταν τους απαραίτητους τίτλους ώστε να αναγνωριστούν δικαιούχοι της αποζημίωσης, προσέφυγαν ενώπιον της επιτροπής αυτής το 1987, ελπίζοντας ότι θα δικαιώνονταν. Η προσφυγή στην επιτροπή αυτή δεν ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για τη δικαστική προσφυγή και οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να ασκήσουν την τελευταία μόλις κηρύχθηκε η απαλλοτρίωση.

37. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η διαδικασία ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων διέπεται από την αρχή της πρωτοβουλίας των διαδίκων. Ετσι, εν προκειμένω, η απαλλοτρίωση έλαβε χώρα το 1982 και τα δικαστήρια καθόρισαν την αποζημίωση το 1983. Οι προσφεύγοντες περίμεναν πέντε χρόνια -μέχρι το 1988- για να ασκήσουν την αγωγή αναγνώρισής τους ως κύριοι. Το Πρωτοδικείο της Χαλκίδας έδωσε μία μόνον αναβολή της συζήτησης και η πρώτη προδικαστική απόφασή του εκδόθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 1989. Οι προσφεύγοντες περίμεναν ένα χρόνο πριν να δώσουν συνέχεια στη διαδικασία. Όταν το δικαστήριο εξέδωσε την απόφασή του, οι προσφεύγοντες την κοινοποίησαν στο Δημόσιο δέκα μήνες αργότερα. Επίσης, η απόφαση του Εφετείου κοινοποιήθηκε από τους προσφεύγοντες στο Δημόσιο εννέα μήνες μετά την έκδοσή της. Πράγματι, εξαιτίας της συμπεριφοράς των προσφευγόντων, παρήλθαν μακρές περίοδοι αδρανείας που έφθασαν σε ένα σύνολο δέκα ετών. Πιο συγκεκριμένα, οι προσφεύγοντες δεν ανέλαβαν καμία πρωτοβουλία από το 1983 έως το 1988, από το 1989 έως το 1990 και από το 1997 έως το 1998, καθώς και επί δέκα μήνες μεταξύ των ετών 1992 και 1993 και επί δεκατέσσερις μήνες μεταξύ των ετών 1995 και 1996.

38. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η υπόθεση παρουσίαζε ιδιαίτερη πολυπλοκότητα, γεγονός που απαίτησε συμπληρωματικές αποδείξεις, την διεξαγωγή μίας πραγματογνωμοσύνης και την παράσταση του πραγματογνώμονος ενώπιον του δικαστηρίου. Αντιθέτως, τα διάφορα δικαστήρια όρισαν δικασίμους σε πολύ σύντομα διαστήματα και εξέδωσαν γρήγορα τις αποφάσεις τους. Τέλος, οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να ζητήσουν την κατά προτίμηση καθαρογραφή της απόφασης του Εφετείου και να ζητήσουν την επιτάχυνση της

διαδικασίας ενώπιον του Αρείου Πάγου.

39. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η ευθύνη της καθυστέρησης ανήκει αποκλειστικά στην Κυβέρνηση. Κατ'αυτούς, χρειάστηκαν δέκα εννέα έτη και εννέα μήνες από την απόφαση του Νομάρχη Ευβοίας, της 18 Μαρτίου 1979, και δέκα έξι έτη και επτά μήνες από την απόφαση του ιδίου Νομάρχη, της 21 Μαΐου 1982, για να εισπράξουν την αποζημίωση που ορίστηκε το 1983 και το 1984 από το Πρωτοδικείο της Χαλκίδας και το Εφετείο Αθηνών αντίστοιχα. Σε ό,τι αφορά την ταχεία διαδικασία του άρθρου 26 του νομοθετικού διατάγματος 797/1971, αυτή εξαρτάτο εξ ολοκλήρου από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες, εν προκειμένω, καθυστέρησαν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα : το τοπογραφικό διάγραμμα της απαλλοτρίωσης διαβιβάστηκε στον πρόεδρο του Πρωτοδικείου τον Μάιο 1988, έξι χρόνια μετά την απόφαση της απαλλοτρίωσης. Την ημέρα της συζήτησης, το δικαστήριο αρνήθηκε να αποφανθεί γιατί ο αντιπρόσωπος του Δημοσίου δήλωσε ότι ολόκληρη η νησίδα ανήκε στο Δημόσιο. Όταν οι προσφεύγοντες επεχείρησαν την οδό της διοικητικής αναγνώρισής τους ως δικαιούχοι της αποζημίωσης, η αίτησή τους διαβιβάστηκε μόνον εννέα μήνες αργότερα στη συμβουλευτική επιτροπή των δημοσίων κτημάτων, ενώ το άρθρο 28 του διατάγματος προβλέπει μία προθεσμία ενός μηνός. Μετά την απόφαση του Υπουργού Οικονομικών της 18 Δεκεμβρίου 1987, με την οποία αυτός διέταξε την εγγραφή της νησίδας ως ιδιοκτησίας του Δημοσίου, οι προσφεύγοντες αναγκάστηκαν να προσφύγουν στα πολιτικά δικαστήρια προκειμένου να αναγνωριστούν ως κύριοι από αυτά. Το Πρωτοδικείο της Χαλκίδας εξέδωσε την απόφασή του στις 24 Ιουνίου 1992. Το Εφετείο Αθηνών διέταξε, απρόσμενα, μία πραγματογνωμοσύνη για την πραγματοποίηση της οποίας χρειάστηκαν τέσσερα χρόνια. Η απόφαση του Εφετείου

καθαρογράφηκε μόνον ένα έτος μετά την έκδοσή της. Τέλος, στις 7 Οκτωβρίου 1998, το Δημόσιο άσκησε αναίρεση, αλλά μέχρι σήμερα, δεν έλαβε κανένα μέτρο για να επιταχύνει τη διαδικασία.

40. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία της οποίας προβάλλεται η διάρκεια από τους προσφεύγοντες, είναι εκείνη που σχετίζεται με την αναγνώρισή τους ως δικαιούχοι της αποζημίωσης που καθορίστηκε από το δικαστήριο της Χαλκίδας. Και αν ακόμη υποθεθεί ότι αυτή περιορίζεται στην αγωγή που κατέθεσαν οι προσφεύγοντες στις 15 Αυγούστου 1988 ενώπιον του Πρωτοδικείου της Χαλκίδας και που είναι πάντοτε εκκρεμής ενώπιον του Αρείου Πάγου, έχει ήδη διαρκέσει περισσότερο από δεκατρία έτη και τρεις μήνες.

41. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μίας διαδικασίας εκτιμάται βάσει των συνθηκών της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου, και ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και εκείνης των αρμοδίων αρχών (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, την απόφαση Di Pede κατά Ιταλίας της 26 Σεπτεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-IV, § 27), τα οποία, εν προκειμένω, απαιτούν μία συνολική αξιολόγηση.

42. Το Δικαστήριο συμφωνεί με την Κυβέρνηση ότι η υπόθεση παρουσίαζε μία σχετική πολυπλοκότητα, στο μέτρο που έπρεπε να κατατεθούν εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και να εξετασθούν μάρτυρες και στο μέτρο που οι προσφεύγοντες άργησαν να προβούν σε ορισμένες κοινοποιήσεις προς την αντίδικη πλευρά. Εν τούτοις, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το Πρωτοδικείο δέχθηκε να παραχωρήσει πέντε αναβολές της διαδικασίας που εκκρεμούσε ενώπιόν του και ότι η συζήτηση έλαβε χώρα ένα χρόνο μετά την τελευταία αναβολή. Το Εφετείο

διέταξε μία πραγματογνωμοσύνη στις 15 Φεβρουαρίου 1994, αλλά διόρισε τον πραγματογνώμονα μόλις στις 16 Σεπτεμβρίου 1994. Μετά τη δικάσιμο της 21 Μαρτίου 1995, αποφάσισε την επανεξέταση της υπόθεσης και την κλήτευση του πραγματογνώμονος για συμπληρωματικές εξηγήσεις, αλλά η δικάσιμο έλαβε χώρα μόνον στις 8 Απριλίου 1997. Η απόφαση, η οποία εκδόθηκε στις 28 Ιουλίου 1997, καθαρογράφηκε μόλις στις 22 Μαΐου 1998.

43. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι, ακόμη και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, όπως εν προκειμένω, η διαδικασία διέπεται από την αρχή της πρωτοβουλίας των διαδίκων, η έννοια της "λογικής προθεσμίας" απαιτεί από τα δικαστήρια να ακολουθούν επίσης την εξέλιξη της διαδικασίας και να είναι πιο προσεκτικά όταν πρόκειται να δεχθούν ένα αίτημα αναβολής, να προβούν στην εξέταση μαρτύρων ή να τηρήσουν τις προθεσμίες για την σύνταξη μίας έκθεσης πραγματογνωμοσύνης που κρίθηκε απαραίτητη για την απόφασή τους (βλέπε την απόφαση *Caruano κατά Ιταλίας* της 25 Ιουνίου 1987, série A no. 119-1, σελ. 11, § 25).

44. Υπό τις συνθήκες της υπόθεσης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η διάρκεια της διαδικασίας υπερέβη την "λογική προθεσμία" και ότι υπήρξε επομένως παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ. 1

45. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η απαλλοτρίωση ενός τμήματος της ιδιοκτησίας τους προκάλεσε τη στέρηση του δικαιώματός τους της κυριότητας πάνω στο σύνολο της νησίδας, εξαιτίας της απόθεσης μεγάλων ποσοτήτων λάσπης που προέρχονταν από τον σταθμό καθαρισμού, χωρίς να εισπράξουν

πλήρη αποζημίωση ούτε για την απαλλοτριωθείσα έκταση ούτε για την καταληφθείσα έκταση. Επιπλέον, η αποζημίωση που εισέπραξαν οι προσφεύγοντες δέκα πέντε έτη, έξι μήνες και είκοσι ημέρες μετά την απόφαση που καθόρισε το προσωρινό ύψος της ανά τετραγωνικό μέτρο έχει, κατ'αυτούς, χάσει όλη την αξία της λόγω του πληθωρισμού και δεν αντιπροσωπεύει πλέον την πραγματική αξία της απαλλοτριωθείσας ιδιοκτησίας. Προβάλλουν μία παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, σύμφωνα με το οποίο :

“Οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Κανείς δεν θα στερείται της περιουσίας του εκτός αν πρόκειται για λόγους δημοσίας ωφελείας και κάτω από τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από τον νόμο και από τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις, πάντως, δεν θα θίγουν με οποιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα ενός Κράτους να θέσει σε ισχύ τους νόμους που κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσης αγαθών σύμφωνα με το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής των φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.”

A. Προκαρκτική ένσταση

46. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει αναφορικά με το πρώτο σκέλος του παραπόνου που σχετίζεται με το άρθρο αυτό, ήτοι την κατάληψη εκ μέρους της Εταιρίας Υδάτων του μη απαλλοτριωθέντος τμήματος της νησίδας με την απόθεση

μεγάλων ποσοτήτων λάσπης που προερχόταν από τον σταθμό καθαρισμού, οι προσφεύγοντες δεν εξάντλησαν τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η Εταιρία Υδάτων δεν κατέλαβε ποτέ το μη απαλλοτριωθέν τμήμα της νησίδας, όπως προκύπτει από την από 30 Μαρτίου 2000 επιστολή της τελευταίας. Αν είχε συμβεί αυτό, οι προσφεύγοντες θα ώφειλαν να προσφύγουν στα αρμόδια δικαστήρια και να παραπονεθούν για οποιαδήποτε πράξη παράνομης κατάληψης. Οι προσφεύγοντες δεν προσκομίζουν καμία απόδειξη των ισχυρισμών τους και το Δικαστήριο δεν θα πρέπει να θεωρήσει τους προσφεύγοντες ως πιο αξιόπιστους από την Εταιρία Υδάτων. Η εγγραφή της νησίδας ως δημοσίου κτήματος δεν έθετε το Δημόσιο σε προνομιούχο θέση σε σχέση με τους προσφεύγοντες, σε περίπτωση κατά την οποία θα ανοιγόταν μία ποινική διαδικασία. Το δικαστήριο εξέτασε τους ισχυρισμούς των διαδίκων για να εκδώσει την απόφασή του. Δεν υπάρχουν αυτόματες ποινικές κυρώσεις υπέρ του Δημοσίου.

47. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση είχε ήδη προβάλει την ένσταση αυτή στις παρατηρήσεις της επί του παραδεκτού της προσφυγής. Στην απόφασή του επί του παραδεκτού της 7 Δεκεμβρίου 2000, το Δικαστήριο είχε απορρίψει την ένσταση. Το Δικαστήριο δεν οφείλει επομένως να την εξετάσει για δεύτερη φορά. Εν τούτοις, κρίνει αναγκαίο να υπενθυμίσει τα ακόλουθα : το Δικαστήριο συμφωνεί με την Κυβέρνηση ότι δεν μπορεί να κρίνει ένα καθαρά πραγματικό ζήτημα, όπως είναι η απόθεση ή μη λάσπης πάνω στο μη απαλλοτριωθέν τμήμα της ιδιοκτησίας των προσφευγόντων. Αυτό που φαίνεται καθοριστικό στο Δικαστήριο δεν είναι η κατάληψη του τμήματος αυτού από την Εταιρία Υδάτων, της οποίας το δικαίωμα κυριότητας ρυθμίστηκε μόλις το 1997, αλλά η υπουργική απόφαση της 18 Δεκεμβρίου 1987 που διέταξε την εγγραφή του

συνόλου της νησίδας ως δημοσίου κτήματος και που κάλεσε την Εταιρία ακινήτων του Δημοσίου να αναλάβει τη διαχείριση και την εκμετάλλευσή της. Είναι βέβαιο ότι μία τέτοια απόφαση αποθάρρυνε τους προσφεύγοντες από το να ασκήσουν οποιαδήποτε πράξη νομής πάνω στο τμήμα αυτό μέχρι να καθορίσουν τα δικαστήρια τον κύριό του.

48. Το Δικαστήριο απορρίπτει επομένως την προκαταρκτική ένσταση.

Β. Βασιμότητα

49. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η απαλλοτρίωση επεδίωκε έναν σκοπό δημόσιας ωφέλειας, ήτοι την εγκατάσταση μίας μονάδας βιολογικού καθαρισμού. Η σχετική με την απαλλοτρίωση διαδικασία ανοίχθηκε από την Εταιρία Υδάτων και η αποζημίωση κατατέθηκε μέσα στη νόμιμη προθεσμία. Από την ημερομηνία αυτή, οι προσφεύγοντες είχαν τη δυνατότητα να καταθέσουν μία αίτηση προς τον σκοπό της αναγνώρισής τους ως κύριοι. Το γεγονός ότι δεν διέθεταν επαρκή στοιχεία προκειμένου να ασκήσουν την ταχεία διαδικασία του άρθρου 26 του διατάγματος 797/1971 αφορά την ευθύνη τους στη διοίκηση των υποθέσεών τους. Οι προσφεύγοντες περίμεναν, αντίθετα, πέντε χρόνια, μέχρι το 1988, πριν να εισαγάγουν μία τακτική διαδικασία ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων. Μέχρι να αναγνωριστούν κύριοι, με την εφετειακή απόφαση της 28 Ιουλίου 1997, οι προσφεύγοντες δεν διέθεταν κανένα κεκτημένο δικαίωμα του οποίου να μπορούσαν να ζητήσουν την προστασία δυνάμει του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες άργησαν να εισαγάγουν την κατάλληλη διαδικασία και συνέβαλαν οι ίδιοι στην επιμήκυνσή της, κατά τρόπο ώστε να μην μπορούν

βάσιμα να παραπονούνται για την υποτίμηση της εισπραχθείσας αποζημίωσης, εξαιτίας του πληθωρισμού. Προς τούτο, πρέπει να διαπιστωθεί ότι οι προσφεύγοντες εισέπραξαν την αποζημίωση αυτή ένα έτος και έξι μήνες περίπου αφού η απόφαση του Εφετείου είχε καταστεί τελεσίδικη.

50. Σε ό,τι αφορά τον ισχυρισμό της κατάληψης του συνόλου της νησίδας, η Κυβέρνηση αρνείται ότι η Εταιρία Υδάτων ή το Δημόσιο προέβησαν σε οποιαδήποτε διακατοχική πράξη, κυρίως μετά την εφετειακή απόφαση της 28 Ιουλίου 1997 που αναγνώρισε τους προσφεύγοντες ως κυρίους. Αν το Δημόσιο είχε καταλάβει τη νησίδα, οι προσφεύγοντες θα είχαν ασκήσει τα κατάλληλα ένδικα μέσα που προβλέπονται από το εσωτερικό δίκαιο για την προστασία της κυριότητας ή της νομής.

51. Σε ό,τι αφορά το απαλλοτριωθέν τμήμα του ακινήτου τους, οι προσφεύγοντες υπογραμμίζουν ότι, όταν μπόρεσαν να εισπράξουν την αποζημίωση που είχε οριστεί το 1983, το ύψος της, όχι μόνον δεν αντιπροσώπευε την αξία του απαλλοτριωθέντος τμήματος του ακινήτου τους, αλλά δεν επαρκούσε καν για να καλύψει τα έξοδα της δίκης και της πραγματογνωμοσύνης, καθώς και τις δικηγορικές αμοιβές των διαφόρων διαδικασιών. Ισχυρίζονται εκ νέου ότι η ενεργοποίηση της ταχείας διαδικασίας του άρθρου 26 του διατάγματος εξαρτάται από τις δημόσιες αρχές, οι οποίες, εν προκειμένω, επιχείρησαν με όλα τα μέσα να την καθυστερήσουν. Έτσι, όταν ο Υπουργός Οικονομικών διέταξε την εγγραφή ολόκληρης της νησίδας ως δημοσίου κτήματος, αναγκάστηκαν να προσφύγουν στα πολιτικά δικαστήρια προκειμένου αυτά να τους αναγνωρίσουν ως κυρίους. Ως προς την κατάληψη ολόκληρης της νησίδας, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι δεν μπορούσαν να ασκήσουν καμία διακατοχική πράξη πάνω στη νησίδα διότι, μετά την

απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, κινδύνευαν να καταδικαστούν σε ποινές φυλάκισης και σε χρηματικές ποινές, δυνάμει του άρθρου 23 του νόμου 1539/1938.

52. Κατ'αρχήν, το Δικαστήριο εκτιμά αναγκαίο να υπενθυμίσει τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά. Το 1952, οι προσφεύγοντες αγόρασαν από τον κ. Χριστοδούλου, με το συμβολαιογραφικό συμβόλαιο αριθ. 5495 της 30 Ιανουαρίου 1952, το οποίο μεταγράφηκε νόμιμα, την επίδικη νησίδα πάνω στην οποία άσκησαν πράξεις νομής. Το 1979, η Εταιρία Υδάτων αποφάσισε να απαλλοτριώσει ένα τμήμα της νησίδας αυτής προς τον σκοπό της κατασκευής ενός σταθμού βιολογικού καθαρισμού. Το 1983 και το 1984, τα αρμόδια δικαστήρια καθόρισαν το ύψος της αποζημίωσης η οποία κατατέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Εν τούτοις, οι προσφεύγοντες δεν μπόρεσαν να εισπράξουν την αποζημίωση αυτή, διότι το αρμόδιο δικαστήριο, ενώπιον του οποίου τα απαραίτητα έγγραφα έφθασαν μόλις τον Μάιο του 1988, δεν τους αναγνώρισε ως δικαιούχους της αποζημίωσης, εξαιτίας του γεγονότος ότι το Δημόσιο διεκδικούσε κυριότητα πάνω στη νησίδα. Οι προσφεύγοντες κατέθεσαν τότε μία αίτηση αναγνώρισής τους ως κύριοι ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, διαδικασία η οποία άρχισε στις 15 Αυγούστου 1988 ενώπιον του Πρωτοδικείου της Χαλκίδας και εκκρεμεί ακόμη ενώπιον του Αρείου Πάγου. Το 1998, μετά την απόφαση του Εφετείου που τους αναγνώρισε την ιδιότητα αυτή, οι προσφεύγοντες εισέπραξαν την αποζημίωση που είχε καθοριστεί το 1984, δηλαδή δεκατέσσερα χρόνια μετά τον καθορισμό της. Εν τω μεταξύ, με απόφαση της 18 Δεκεμβρίου 1987, ο Υπουργός Οικονομικών είχε διατάξει το δημόσιο ταμείο να εγγράψει τη νησίδα ως δημόσιο κτήμα και καλέσει την Εταιρία ακινήτων του Δημοσίου να εξασφαλίσει τη διαχείριση και την εκμετάλλευσή

της.

53. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, αν και αναγνωρίστηκαν κύριοι της επίδικης νησίδας δια της δικαστικής οδού το 1998, οι προσφεύγοντες την νέμονταν καλόπιστα από το 1952 μετά την αγορά της με συμβόλαιο που συντάχθηκε από συμβολαιογράφο. Η Εταιρία Υδάτων απαλλοτρίωσε ένα τμήμα της νησίδας αυτής και τα δικαστήρια καθόρισαν μία αποζημίωση για την απαλλοτρίωση, η οποία θα έπρεπε να καταβληθεί στους προσφεύγοντες μόλις αυτοί θα είχαν αναγνωριστεί δικαιούχοι της. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η έννοια "περιουσία" του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 έχει ένα αυτόνομο εύρος (απόφαση *Matos e Silva* κατά Πορτογαλίας της 16 Σεπτεμβρίου 1996, *Recueil* 1996-IV, § 75). Στην παρούσα υπόθεση, η αποζημίωση που καθορίστηκε από τα δικαστήρια υπέρ των προσφευγόντων καθώς και το μη απαλλοτριωθέν τμήμα της νησίδας μπορούν να θεωρηθούν "περιουσία" κατά την έννοια του άρθρου 1.

54. Η κατάθεση της αποζημίωσης στο πιο πάνω αναφερόμενο Ταμείο επί δεκαπέντε χρόνια, μέχρι να κριθεί η σχετιζόμενη με το ιδιοκτησιακό καθεστώς της νησίδας διαφορά, καθώς και η απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, η οποία έκρινε ότι το σύνολο της νησίδας ήταν δημόσιο κτήμα, αποτελούν παρέμβαση στο δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας των προσφευγόντων.

55. Τα αποτελέσματα των μέτρων αυτών δεν είναι τέτοια που να μπορεί κανείς να τα εξομοιώσει με στέρηση της κυριότητας : το πάγωμα της χορηγηθείσας αποζημίωσης και αδυναμία στην οποία βρέθηκαν οι προσφεύγοντες για να εκμεταλλευθούν το μη απαλλοτριωθέν τμήμα της νησίδας, μετά την απόφαση του Υπουργού και της επικαλούμενης απόθεσης λάσπης, δεν δημιουργήσαν μη αναστρέψιμη κατάσταση για τους

προσφεύγοντες. Εν τούτοις, εξαιτίας της διάρκειάς τους, επέφεραν έναν περιορισμό στη διαθεσιμότητα της περιουσίας ο οποίος θα πρέπει να εξεταστεί βάσει της πρώτης πρότασης του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1.

56. Για τους σκοπούς της πρότασης αυτής, το Δικαστήριο οφείλει να αναζητήσει αν διατηρήθηκε μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας και των επιταγών της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου (απόφαση *Matos e Silva* κατά Πορτογαλίας, η οποία αναφέρεται πιο πάνω, § 86).

57. Σε ό,τι αφορά την αδυναμία της διάθεσης του μη απαλλοτριωθέντος τμήματος της νησίδας, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, ανεξάρτητα από τον ισχυρισμό της απόθεσης της λάσπης, αυτή οφείλεται κυρίως στην απόφαση του Υπουργού Οικονομικών που κήρυξε το σύνολο της νησίδας δημόσιο κτήμα. Οθεν, η απόφαση αυτή ελήφθη στις 18 Δεκεμβρίου 1987, ενώ η σχετική με την αποζημίωση της απαλλοτρίωσης διαδικασία ήταν σε εξέλιξη. Το Δικαστήριο δεν παραβλέπει ότι το ποσό της αποζημίωσης είχε ήδη καθοριστεί το 1984 και ότι ο έφορος κοινοποίησε τα σχετικά έγγραφα στο Πρωτοδικείο, προκειμένου να αποφανθεί το τελευταίο επί του ζητήματος του δικαιούχου της αποζημίωσης, μόλις το 1988. Επίσης, δυνάμει του άρθρου 23 του νόμου 1539/1938 (όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο 263/1968), οι προσφεύγοντες ήταν εκτεθειμένοι σε ποινική δίωξη σε βάρος τους και κινδύνευαν να καταδικαστούν σε ποινές φυλάκισης και χρηματικές ποινές αν επιχειρούσαν να ασκήσουν διακατοχικές πράξεις επί του μη απαλλοτριωθέντος τμήματος της νησίδας.

58. Ως προς το πάγωμα της χορηγηθείσας αποζημίωσης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στην υπόθεση *Akkus* κατά Τουρκίας που ενοχοποιούσε την καθυστέρηση της διοίκησης να πληρώσει

μία συμπληρωματική αποζημίωση απαλλοτρίωσης, περιορίζοντάς την λόγω του πληθωρισμού (απόφαση της 9 Ιουλίου 1997, *Recueil* 1997-IV, σελ. 1309, § 29), το Δικαστήριο έκρινε ότι "ο επαρκής χαρακτήρας μιάς αποζημίωσης θα μειωνόταν αν η πληρωμή της δεν λάμβανε υπόψη στοιχεία ικανά να περιορίσουν την αξία της, όπως η πάροδος ενός χρονικού διαστήματος που δεν μπορεί κανείς να χαρακτηρίσει εύλογο".

59. Είναι αλήθεια ότι η αποζημίωση δεν μπορούσε να καταβληθεί στους προσφεύγοντες ενόσω δεν είχε αποδειχθεί η ιδιότητά τους ως δικαιούχοι. Εν τούτοις, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο έφορος περίμενε πέντε χρόνια πριν να διαβιβάσει τον φάκελο στο δικαστήριο της Χαλκίδας και το τελευταίο "απέιχε", δυνάμει του άρθρου 27 του διατάγματος 797/1971, από το να αποφανθεί γιατί το Δημόσιο ισχυριζόταν ότι είχε δικαιώματα κυριότητας πάνω στην επίδικη έκταση. Επίσης και κυρίως, η διαδικασία αναγνώρισης δικαιούχων που αναγκάστηκαν τότε να ανοίξουν οι προσφεύγοντες, υπερέβη ήδη τα δεκατρία χρόνια.

60. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι τα επίδικα μέτρα σε συνδυασμό με την υπερβολική διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας έθεσαν τους προσφεύγοντες σε μία μακρόχρονη αβεβαιότητα σχετικά τόσο με την τύχη της μη απαλλοτριωθείσας περιουσίας τους όσο και με την χορηγηθείσα αποζημίωση, η οποία υποτιμήθηκε σημαντικά μέσα στα δεκατέσσερα αυτά χρόνια, γεγονός που επιδείνωσε περισσότερο τις επιζήμιες συνέπειες των μέτρων αυτών.

61. Από αυτό προκύπτει ότι οι προσφεύγοντες αναγκάστηκαν να υπομείνουν ένα ειδικό και υπερβολικό βάρος που διέρρηξε την ορθή ισορροπία που έπρεπε να υφίσταται μεταξύ, αφενός, των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος και,

αφετέρου, της προστασίας του δικαιώματος στον σεβασμό της παρουσίας.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

63. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης :

“Αν το Δικαστήριο αποφανθεί ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την μερική μόνον απόσβεση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία εύλογη αποζημίωση.”

A. Ζημία

64. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι στερήθηκαν της κυριότητας και της χρήσης της νησίδας, όχι μόνον διότι η Εταιρία Υδάτων την κατέλαβε αποθέτοντας λάσπη που προερχόταν από τον σταθμό καθαρισμού, αλλά και εξαιτίας των οσμών που εκπέμπονταν από τον σταθμό αυτόν. Στηριζόμενοι πάνω σε δικαστικές αποφάσεις αναφορικά με τις πραγματοποιηθείσες απαλλοτριώσεις στην παραλία απέναντι από τη νησίδα, οι προσφεύγοντες ζητούν 3.772.875.000 δραχμές (δρχ.) για την αποστέρηση της κυριότητας και 3.584.231.000 δρχ. για την απώλεια της χρήσης.

65. Για την ηθική βλάβη την οποία υπέστησαν επί δεκαεννέα έτη, ζητούν 100.000.000 δρχ.

66. Για έξοδα και δικαστική δαπάνη ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, οι προσφεύγοντες ζητούν 316.830.000 δρχ.

67. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν είναι έτοιμη να σχολιάσει τις αξιώσεις των προσφευγόντων για δίκαιη ικανοποίηση, ενόσο το Δικαστήριο δεν έχει εκδώσει την απόφασή της. Σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκόμισαν κανένα συγκεκριμένο στοιχείο για να στηρίξουν τις αξιώσεις τους. Υπενθυμίζει ότι ο ισχυρισμός των προσφευγόντων αναφορικά με την κατάληψη του μη απαλλοτριωθέντος τμήματος της νησίδας είναι αβάσιμος και ότι δεν προβλήθηκε ποτέ ενώπιον των εθνικών δικαιοτηρίων. Οι δικαστικές αποφάσεις που επικαλέστηκαν οι προσφεύγοντες αφορούσαν καταστάσεις που δεν έχουν τίποτα το συγκρίσιμο με αυτήν των προσφευγόντων.

68. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 41 δεν είναι ώριμο, έτσι ώστε πρέπει να επιφυλαχθεί λαμβάνοντας υπόψη το ενδεχόμενο μίας συμφωνίας μεταξύ του εναγόμενου Κράτους και των ενδιαφερομένων (άρθρο 75 § 1 του κανονισμού).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. Απορρίπτει την προκαταρκτική ένσταση της Κυβέρνησης σχετικά με το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.
2. Ορίζει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.
3. Ορίζει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.
4. Ορίζει ότι το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 41 της Σύμβασης δεν είναι ώριμο.
κατά συνέπεια,
  - α) επιφυλάσσεται ως προς αυτό εξ ολοκλήρου,
  - β) καλεί την Κυβέρνηση και τους προσφεύγοντες να του

απευθύνουν εγγράφως, μέσα σε 2 μήνες, τις παρατηρήσεις τους πάνω στο ζήτημα αυτό και ειδικότερα να του γνωστοποιήσουν οποιαδήποτε συμφωνία στην οποία θα μπορούσαν να καταλήξουν.

γ) επιφυλάσσεται για την μεταγενέστερη διαδικασία και εντέλλεται στον πρόεδρο του τμήματος την επιμέλεια να την καθορίσει εφόσον χρειαστεί.

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 17 Ιανουαρίου 2002 κατ'εφαρμογήν του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Erik FRIBERGH

Γραμματέας

(υπογραφή)

Françoise TULKENS

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 12 Φεβρουαρίου 2002

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρούτσόπουλος